

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Ք Ո Ւ Մ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԿԻՈ ՆՈՐԻՆ Ա. ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԵՊԻ ԵՎՐՈՊԱ

Մեծի Տանն Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետը դարձանվելու և Ս. Աթուռին վերաբերյալ գործեր կարգադրելու համար, մայիսի 12-ին, ուրբաթ, օդային ճամբով մեկնեցավ Փարիզ, Եգիպտոսի վրայով, ընկերակցությամբ Դպրեվանուց Տեսուչ Տ. Դերենիկ Եպիսկոպոսի:

Կահիրեի օդակայանը դիմավորության և կաթ էին Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը՝ Բարձրաշնորհ Տ. Մամբրե Արքեպիսկոպոս Սիրունյան, քահանայից զմսը, Քաղաքական ժողովո անդամներ, մամլո ներկայացուցիչներ և ազգայիններ:

Մայիսի 13-ին, շաբաթ օրը, Վեհափառ Հայրապետը Մամբրե և Դերենիկ Սրբազաններու և Քաղաքական ժողովի ատենապետ դուկտ. Սողիկյան Բելի հետ Արդինի պալատը դնաց. պաշտոնական այցելություն տուր մարին մեջ ստորագրեց և արևշատություն մաղթեց Վեհապետին և բարօրություն՝ եգիպտական թագավորության:

Մայիսի 14-ին, կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցվո մեջ պատարագ մատույց Դերենիկ Եպիսկոպոս: Գիրքի ընթերցման ատեն վեհը «Հրաշափառսով եկեղեցի առաջնորդվեցավ» ձևով մերձի ժամանակ՝ խուսներամ բազմության մը ներկայության խոսեցավ սրտազեղ և շինիչ քարոզ մը: Կողքով ժողովուրդին կառչիլ հայ հավատքին, վերջ տալ ներքին վեճերուն և ապրիլ հաշտ ու համերաշխ: Ենշտեց այն իրողությունը, որով հայ ժողովուրդը ամենուրեք հավատարիմ եղած է զինք հյուրընկալող երկիրներուն և ջանացած է օգտակար ըլլալ իր աշխատասիրությանը, պարկեշտությանը և ուղղամտությանը: Քարոզի վերջավորության զգալապես հայտնի եղավ, որ Վեհը չափազանց հոգնած էր և հանգիստի կկարոտեր:

Մայիսի 18-ին, հինգշաբթի, տեր և տիկին Շալճյաններու տան մեջ ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետին տրվեցավ թեյասեղան մը: Մոտ 70 հոգի ներկա էին: Վեհը մեկ ժամեն ավելի խոսեցավ ներկաներուն իր կատարած և մանավանդ կատարելիք գործերու մասին, այսինքն՝ սատարել հայ լեզվի և մշակութի զարգացման, պայծառացնել հայ դպրոցները, եկեղեցիները, հավատավոր և գիտուն եկեղեցականներ և ուսուցիչներ պատրաստելով: Շատ ազգու էին Հայրապետին խոսքերը: Հյուրեր ուղատեն մեկնեցան հմայված իր խոսքերեն: Երբ Վեհը առանձնացավ իր սենյակը՝ հայտնեց որ հոգնած է և թույլ կզգա:

Մայիսի 19-ին, ուրբաթ առտու երբ հաղիվ Առաջնորդարան հասած էինք, հեռաձայն եկավ թե Վեհը անհանգիստ է, անմիջապես եկեք: Քանի մը վայրկյան վերջ երբ տուն հասանք, արդեն տիկին Շալճյան բժիշկ Գրլըճյանը կանչել տված էր: Երեկվան հոգնությունն հետո, գիշերը Վեհը շեր կրցեր հանգիստ քնանալ: Բժիշկը հետ քննության հայտնեց թե Վեհին անհանգստությունը հոգնության հետևանք է, և թե վտանգավոր որևէ բան չկար: Դեղեր տվավ և ասեղ զարկավ:

Հաջորդ օր, մայիսի 20-ին, շաբաթ, դուկտ. Գրլըճյան նորեն քննեց Վեհափառը և իր առողջական վիճակը շատ լավ գտավ: Ժամը 1-ին երբ Վեհին քով դացինք, զարմանքով նկատեցինք, որ անհանգիստ է: Քանի մը վայրկյան ետք սկսավ սիրտի արաւ տրոփում ունենալ: Անմիջապես բժիշկ Գրլըճյանը կանչեցինք: Մոտ կես ժամ Վեհը սաստիկ տաքնապեցավ: Դուկտորին հետ որոշեցինք անմիջապես սիրտի մասնապետ մը կանչել:

Աթանասիադես՝ հույն բժիշկը եկավ՝ Հետ քննութիւն հայտնեց, որ Վեհը սիրտի տաղ-ւապ ունեցած է հրեկ և այսօր, հաժանորեն coronary thrombosis— սիրտի երակախցում։ Ավելցուց նաև, որ վիճակը շատ լուրջ է։ Կատարյալ հանգիստի և խնամքի պետք ունի։ Ամենեկի շարժելու, խոսելու և հուզվելու չի։ Բացարձակապես արգելեց որևէ անձի մուտքը իր ննջասենյակին մեջ։

Մայիսի 22-ին, երկուշաբթի կեսօրին, բժիշկները Աթանասիադես և Գրլորճյան Վեհին սիրտի գրակներուն պատկերը առին և ստուգվեցավ թե Վեհափառ հիվանդը սիրտի երակախցումն կտառապի։ Դեղեր տվին և թելադրեցին, որ կատարյալ հանգիստ ընեն, չհուզվի և լավագույն կերպով խնամվի։

Նույն օր գացինք Մամբրե Սրբազանի քով՝ իր տունը։ Առաջնորդ Սրբազանը անկողին էր և սաստիկ հոգացավ կտառապելու։ Հարմար նկատեցինք բժշկական կոնսուլտացիա մը ունենալ, ինչպես նաև խորհրդակցութիւն մը Ազգային իշխանութիւն անգամներուն հետ, Վեհին առողջութիւն մասին։

Մայիսի 23-ին, երեքշաբթի կեսօրին, Շալճյաններու բնակարանին մեջ տեղի ունեցավ բժշկական կոնսուլտացիան։ Հրավիրված էին Կահիրեի լավագույն սիրտի մասնագետ բժիշկներն՝ դոկտ. Մուհամմետ Իրահիմ Բելը, իրեն հետ միուս մասնագետ բժիշկն ալ՝ դոկտ. Աթանասիադես և դոկտ. Գրլորճյանը։ Բժիշկներ պաշտոնական դիրով մը հաստատեցին և հաղորդեցին մեզի թե Վեհը երակախցումն կտառապի և րացարձակ հանգիստի պետք ունի։ Իր առողջութիւնը վերագտնելու համար անհրաժեշտ է, որ հիվանդանոց փոխադրվի, պետք եղած խնամքը և դարմանը ստանալու համար։

Հաջորդ օրը կեսօրն վերջ ժամը 4-ին ambulance-ով Վեհափառ Հայրապետը փոխադրվեցավ Պապա Յոհաննես հիվանդանոց՝ Իրեն համար պատրաստված մասնավոր բաժնի մը մեջ։ Այս հաստատութիւնը կըրտնրվի քաղաքն դուրս Գիզե արվարձանին մեջ։ Հիվանդապահուհիներ դերմաներեն կխոսին և Վեհին համար հարմարագույն վայրն էր։ Բժշկական հրահանգով րացարձակապես արգելվեցավ որևէ մեկուն Հայրապետին այցի երթալ։ Մասնավոր հիվանդապահուհի մըն ալ վարձվեցավ ամեն դիշեր հսկելու համար Վեհին։

Մայիսի 24-ն մինչև հունիսի 28-ը, Վեհափառը մնաց Պապա Յոհաննես հիվանդանոցի մեջ։

Հունիսի 13-ին, երեքշաբթի կեսօրն վերջ ժամը 5-ին տեղի ունեցավ բժշկական կոնսուլտացիան, որուն այս անգամ ներկա եղավ հիվանդանոցի տնօրեն բժշկապետը՝ Հոնի։

Հետ քննութիւն հաղորդեցին մեզի թե Ս. Կաթողիկոսին վիճակը զգալապես րարելավված է, քայց դեռ տասը օր հիվանդանոց մնալու է, թե շաբաթ մը կրնա անկողինն ելլել, աթոռի վրա նստիլ և սենյակի մեջ քայլ բժիշկին և հիվանդապահուհիին հսկողութիւն ներքե։ Հետո փոխադրվելու է առանձին տուն մը, ուր շաբաթ մը հանգստանալիս ետք կրնա շոգենալով ճամբորդել։ Խորհրդակցութիւն ներկա էին դոկտ. Սողկիյան Բեյ և պարոն Զարմայր Բեշիշյան, իսկ Մամբրե Սրբազանի կողմն իր փոխանորդը՝ Տ. Սահակ Շայրը։ Նախորդ և սույն խորհրդակցութիւննց արդիւնքը նամակով հաղորդեցինք Անթիպաս՝ Կաթողիկոսարան։

Հունիսի 23-ին, ուրբաթ, առաջին անգամ բլլալով, բժիշկին և հիվանդապահուհիին հսկողութիւն ներքե, Վեհը անկողինն ելավ, քանի մը քայլ քալեց և աթոռի վրա նստավ։ Մինչև հունիսի 28, ամեն օր փորձեց քայլ հիվանդապահուհիին օգնութիւնը և առանձին։

Հունիսի 28-ին, չորեքշաբթի կեսօրն առաջ, Վեհը հիվանդանոցն փոխադրվեցավ Միլեա հատը՝ բուրգերու ստորոտը կառուցված օդասուն պանդոկ մը։

Հուլիսի 1-ին, շաբաթ առտու, Վեհը պանդոկն առաջնորդվեցավ Առաջնորդարան, ապա եկեղեցի, ուր սրտաբուխ աղոթք մատուցեց ժամը 12,30-ի շոգենալով մեկնեցավ Ազգասանդրիա, Մամբրե և Դերենիկ Սրբազաններու ընկերակցութիւնը։

Աղեքսանդրիո մեջ Վեհը հյուրասիրվեցավ տեր և տիկին Կայծակ Բողայչաններու տունը։ Հուլիսի 2-ին, կիրակի, խոտնեղամ բազմութիւն մը ներկայութիւն Վեհը քարոզեց ժողովուրդին։ Ս. Պատարազը մատուցեց Դերենիկ Եպիսկոպոս։ Հալարտ Ս. Պատարազի, Առաջնորդարանի ռահիճին մեջ Վեհը դարձալ խոսեցավ ժողովուրդին, հակառակ բժիշկի պատվերին։ Շատ մը ազգայիններ այցելեցին Վեհափառ Հայրապետին, մինչև իր Ֆրանսա մեկնումը, և առին իր հայրապետական օրհնութիւնը։

Հուլիսի 5-ին, չորեքշաբթի կեսօրն վերջ ժամը 4-ին, եկեղեցիին մեջ աղոթելիս և ժողովուրդն հրաժեշտ առնելիս ետք, Վեհափառը Պաշխատական շոգենալով մեկնեցավ Ֆրանսա, իրեն հետ ունենալով դարձալ Դերենիկ Եպիսկոպոսը։ Մամբրե Սրբազան և Քաղաքական ժողովուրդ անդամներ նավահանգիստ եկան հրաժեշտի։

Միջերկրականի վրա ճամբորդութիւնը շատ հաճելի անցավ։ Վեհափառ Հայրապետը ոչ մեկ նեղութիւն կամ անհագստութիւն ունեցավ։ Շոգենալին մեջ շատ մը ճանապարհորդակից հայեր կային. անոնցմէ միւս

դուկտ. Փիլիպոսյան, Կահիրեն՝ ծառայասեր և պատրաստակամ՝ հսկեց Վեհին առողջության:

Հուլիսի 10-ին, Երկուշաբթի առավոտ, խաղաղության խորհրդանշանը՝ Պաշեն (պաշեն = խաղաղություն) կմտնեա քարափին, ու իր հետ կրեր խաղաղության և սիրո Մեծ Քարոզիչը, Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետը:

Հասած ենք Ֆրանսայի նավահանգիստը՝ Մարսել:

Կաթողիկոսական պատվիրակ Գեր. Տ. Արտավազդ Արքեպիսկոպոսի ղյալմարությանը կատարվեցավ խանդավառ ընդունելություն մը Մարսելի մեջ: Նավահանգիստ եկած էին քահանա հայրեր, Ազգային վարչության անդամներ, թաղականությանց, հոգաբարձությանց, միությանց, հարանվանությանց և մամուլի ներկայացուցիչներ: Մասնավոր պատվիրակություններ եկած էին նաև Փարիզեն, Գրենոբլեն, Նիսեն, Լիոնեն և Վալանսեն:

Հուլիսի 10—19, Վեհը մնաց Մարսել: Նախ Սպանդիդ պանդոկ և ապա Երամյաններու դղյակը: Հավատակ անոր, որ Վեհը կատարելապես ապացինած չէր և բժիշկներ հրահանգած էին, որ միայն հանգիստ ընեն Ս. Հայրապետը այցելությունները ընդունեցավ ազգայիններու, քարեկամներու, մամուլի և հարանվանությանց ներկայացուցիչներուն: Վերապատվելի Գրիգոր Խայկյան, Հայրողթական ներկայացուցիչներու հետ Վեհին տված այցին առթիվ սա հայտարարությունը քարավ. Եվհեափառ Տեր, մենք կհավատանք, որ Հայաստանյայց Եկեղեցին մեր մայրն է և մենք անոր զավակներն ենք: Միայնք ունեցած ենք և ունինք, բայց ներեցեք մեզի: Կուզենք և կաղոթենք, որ մեր մեծ սուրբերուն կյանքը մեր վայնքի օրինակը ըլլա: Հավատքի տեր երիտասարդներ, մշակներ պատրաստեցեք մեզի և մենք Ձերն ենք: Մենք՝ Բողոքականներս հավատացած ենք, որ լինք կրնոր հայուն սրբազան հավատքը և անոր անցյալի մշակույթը պահել: ատիկա միայն Հայոց Եկեղեցին կրնա ընել:

Հուլիսի 11-ին, Վենետիկի Միսիթարյան միարանության արքահայրը, Գերապայծառ Ուլոհոճյան այցելեց Վեհին և եղավ Անոր սեղանակիցը: Այս հայրենասեր, զարգացած և ազատամիտ եկեղեցականը իր շատ հաճելի խոսակցության ընթացքին ցավ հայտնեց, որ Բելուլի մեջ հրատարակվող ՄԱՄԻՍ շաբաթաթերթը իր անճաճ և անհարիր հոդվածներով պատճառ կըլլա Կիլիկիո Կաթողիկոսարանի և Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանի հարաբերությանց ցրտացման:

Հուլիսի 16-ին, կիրակի, Վարդավառի տոնին Արտավազդ Արքազան պատարագեց Մարսելի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցվո

մեջ: Քարոզեց Վեհը՝ «Տէ՛ր, զի Լացցին աչք մեր» նյութին շուրջ: Ժողովուրդը խոնված էր ո՛չ միայն եկեղեցվո և ընդարձակ շրջափակին մեջ, այլ նույնիսկ փողոցները: Վեհին կրոնաշունչ պատգամին վրա ժողովուրդին խանդավառությունը հասած էր իր գագաթնակետին:

Հուլիսի 19-ին, չորեքշաբթի, Վեհը մեկնեցավ Նիս: Երեկոյան ուշ ատեն հասանք, նույնպես խանդավառ ընդունելություն մը կատարվեցավ Վեհին համար: Հաջորդ օր Ֆրանսական ռազիոն ժանույց Վեհափառ Հայրապետին ժամանումը Նիս և տվավ Անոր կենսագրականը:

Հուլիսի 23-ին Դերենիկ Եպիսկոպոս պատարագեց:

Հուլիսի 25-ին ուղևորվեցանք Լիոն: Հայոց եկեղեցիին մեջ խոնված հավատացյալներու շերտեռանդությունը մեզի հիշեցուց հին օրերու սրտեռանդ հավատքը:

Հուլիսի 27-ին մեկնեցանք Փարիզ: Հակուռակ անոր, որ ամառվա արձակուրդի առիթով շատեր մեկնած էին օդափոխության, մեծ ռազմություն մը փութացած էր կայարան՝ դիմավորելու Վեհը և համարելու համար Անոր օծյալ Աչքը: Վեհափառ Հայրը եկեղեցի շառաջնորդվեցավ՝ Իրեն հոգնություն լպատճառելու համար, այլ ուղղակի պանդոկ:

Օգոստոսի 2-ին, չորեքշաբթի երեկոյան, Ս. Հովհաննես Մկրտիչ Եկեղեցվո վարչություն և հոգաբարձությունը ի պատիվ Վեհին տվին թնյասեղան մը:

Հուլիսի 27-են մինչև սեպտեմբերի 21-ը. Վեհափառ մնաց Փարիզ, Լինկոյն պանդոկի մեջ: Այս երկու ամսվա ընթացքին, այս հյուրանոցը Փարիզի հայության ժամադրավայրը կարծես հանդիսացած էր: Ամեն օր առավոտյան ժամը 9-են սկսյալ մինչև երեկոյան ուշ ատեն բանասերներ, գիտնականներ, արվեստագետներ, զանազան եկեղեցիներու, կազմակերպությանց, միությանց ներկայացուցիչներ, ազգայիններ, և ամեն սեռ ու դասակարգ հայեր այցի կուգային Վեհին: Փարիզահայությունը չափազանց երջանիկ էր, որ պատիվը կունենար հյուրասիրելու Գարեգին Կաթողիկոսի նման մեծ մտավորական և հայրենասեր եկեղեցական մը:

Անգլիո հայությունը շերտ փափագ հայտնած էր, որ Վեհափառ Հայրապետը իրենց ևս այցելե: Բժիշկներ, մասնավորաբար դուկտ. Գուլյան, հարմար նկատեցին, որ Վեհը չճամբորդե՝ չճանաչելու համար, այլ հանգիստ ընեն Փարիզի մեջ, կազդուրվի և ապա վերադառնա Իր Աթոռը:

Սեպտեմբերի 12-ին, Հայկական Թանգարանի բացումը կատարվեցավ Փարիզի Հայոց Առաջնորդարանին մեջ, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ: Հայ և օտար շատ

մը գիտնականներ և բանասերներ ներկա էին բացման հանդեսին: Նույն օրը ցուցադրվեցավ Վեհին Հայ մանրանկարչության արվեստի վերաբերյալ հավաքածուն, որ մեծապես դնահատվեցավ պրոֆ. Գրապարի նման մեծ գիտնականներէ: Վեհափառը հայ և արաբ բժշկական գիտությանց հարաբերության մասին ալ դասախառնություն մը տվավ Փարիզի Ս. Հովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Սեպտեմբերի 21-ին, երեկոյան, Վեհը Արտավազդ և Դերենիկ Սրբազաններու ուղեկցությամբ՝ մեկնեցավ Մարսել:

Նույն օր կեսօրն վերջ դարձաւ Պաշէ շոգենավով Վեհը կշարունակե իր ճամբորդությունը: Արտավազդ Սրբազան, որ Վեհին Զրանսա ժամանումէն ի վեր միշտ ընկերակցած էր Անոր, մինչև շոգենավին մեջ Վեհին համար հատկացված հարկաբաժինը եկավ քահանա հայրերու և վարչության անդամներուն հետ և ըստի երթ մաղթեց Ա-

նոր: Արտավազդ Սրբազան, Մարսիլիո, Նիսի, Լիոնի և Փարիզի Հայ եկեղեցւոյ վարչությունները, ինչպէս նաև հայ ազգայիններ ամեն ճիգ և աշխատանք թափեցին Վեհին հանգստության և կազդուրման համար և պետք եղած ծախքերը ավելիով ըրին:

Սովալին ճամբորդությունը տեւեց ամբողջ շաբաթ մը, և անցավ շատ հաճելի:

Սեպտեմբեր 24-ին Նալույի նավ ելավ նաև Հոգեշնորհ Տ. Շահէ Արեղա, որ Վեհին հրահանդին համաձայն, կվերադառնար Անթիլիաս:

Սեպտեմբերի 29-ին, ուրբաթ առտու, Վեհափառը հասավ Բելյուի ու ողջունվեցավ իր սիրեցյալ հոտեն, ջերմ խանդավառությամբ:

ՈՒՂԵՆԻՑ

(Քաղված է կրճատումով Կիլիկիո Կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթ «Հասկ» ամսագրի 1950 թվի սեպտ.-հոկտ. համարից):

Ո Ւ Ղ Ե Ր Զ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

26 Նոյեմբեր 1950-ի

Մոտ երեք հազար փարիզահայեր, հավաքված Պիլյեյի սրահին մէջ, Սովետական Սոցիալիստական Հայաստանի երեսնամյակի տոնակատարության առթիւ ընդունեցան հետևյալ ուղերձը:

Մենք այսօր ուրախությամբ կնշնենք, որ Սովետական Հայաստանի 30 տարվա հոյակապ նվաճումներու հետ զուգընթաց, Հայաստանյայց եկեղեցին զարգացավ և ամրապնդվեցան իր կապերը Սփյուռքի հայ ժողովուրդի և եկեղեցիներու հետ:

Ան զորավիգ հանդիսացավ Հայրենական պատերազմի ընթացքին Հայրենիքի պաշտպանության սուրբ գործին:

Ան նույնպէս զորավիգ հանդիսացավ Ներգաղթի սրբազան գործին իրականացման:

Այժմ մենք սրտի անհուն յերկրանքով

կնշենք Հայաստանյայց եկեղեցւոյ Հայրապետին վճռական դիրքը և անոր վարած անխոնջ աշխատանքը ի նպաստ խաղաղության պաշտպանության, և մենք՝ հայրենակարոտ հավատացյալ փարիզահայերս, ներշնչված խաղաղասիրական զգացումներե, աշխարհի բոլոր խաղաղասեր ժողովուրդներու հետ միասնաբար կտանինք խաղաղության պաշտպանության նույն պայքարը մարդկության բարօրության համար, այսպէս նպաստելով մեր վերածնվող Հայրենիքին և մեր եկեղեցւոյն:

Փառք բազմադարյան Հայաստանյայց եկեղեցւոյն:

Փառք Գրիգոր Լուսավորչի աթոռակալ ձեռնադարդ Հայրապետին՝ Գեորգ Զ.ին:

Փառք վերածնվող մեր Հայրենիքին և հայ անմահ ժողովուրդին: